

Ağrı İlinde Kullanılan Kontraseptif Yöntemler

The Contraceptive Methods Used in Ağrı, Turkey

Dr. Mustafa KARA,^a
Dr. Ercan YILMAZ,^a
Dr. Emrah TÖZ,^a
Dr. İbrahim AVCI^a

^aKadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği,
Ağrı Kadın Doğum ve
Çocuk Hastalıkları Hastanesi, Ağrı

Geliş Tarihi/Received: 25.05.2009
Kabul Tarihi/Accepted: 02.07.2009

*Bu çalışma TJOD 7. Ulusal
Jinekoloji ve Obstetrik Kongresi
(14-19 Mayıs 2009, Girne, KKTC)'nde
tebliğ edilmiştir.*

Yazışma Adresi/Correspondence:
Dr. Mustafa KARA
Ağrı Kadın Doğum ve
Çocuk Hastalıkları Hastanesi,
Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği,
Ağrı,
TÜRKİYE/TURKEY
opdrmustafakara@hotmail.com

ÖZET Amaç: Bu çalışmada, Ağrı ilinde kontrasepsiyon yöntemlerinin kullanımını araştırmayı amaçladık. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmamıza 2008 Haziran -2008 Aralık tarihleri arasında Ağrı Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi Aile planlaması polikliniğine başvuran 875 hasta dahil edilmiştir. Hastalar değerlendirilirken yaş, gravida, parite, abortus, yaşayan çocuk sayısı, kontrasepsiyon yöntemi parametrelerini içeren yüz yüze görüşme tekniği ile yapılan anketler göz önüne alındı. Değerler SPSS 17 programı kullanılarak analiz edildi. **Bulgular:** Çalışma kapsamına alınan 875 hastanın ortalama yaşı 28.5 ± 5.57 (en küçük= 17, en büyük= 41), ortalama gravida değeri 3.1 ± 2.1 (en az= 1, en çok= 11) idi. Kullanılan kontrasepsiyon yöntemleri incelendiğinde kadınların %85 (n= 742)'inin modern bir yöntemi, %15 (n= 133)'inin ise geleneksel bir yöntemi kullandığı saptandı. Kullanılan modern yöntemler incelendiğinde ise; 25 hastanın 1 (%1) aylık korunma iğnesi, 37 hastanın 3 (%4) aylık korunma iğnesi, 122 (%14) hastanın kondom, 142 (%16) hastanın oral kontraseptif, 330 (%37) hastanın rahim içi araç ve 86 (%10) hastanın tubal ligasyon ile korunduğu görüldü. **Sonuç:** Ülkemizde modern kontraseptif yöntemlerin yaygınlaşmaya başlamasıyla doğurganlık oranları yıllara göre azalma eğilimi göstermekle beraber çok genç yaşta, ileri yaşta ve sık aralıklarla yapılan doğumlar ülkemizde hâlâ anne ölümlerinin başta gelen sebebidir. Ağrı ili Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alıp, ülkenin ve bölgenin sosyo ekonomik açıdan en az gelişmiş yerlerinden biridir. Ağrı gibi doğurganlık oranı fazla olan bölgelerde modern kontrasepsiyon yöntemlerinin anlatılması ve uygulanması temel sağlık hizmetleri veren sağlık kuruluşlarının önemli amacı olmaya devam etmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kontrasepsiyon; doğum kontrol hapı; kondom

ABSTRACT Objective: We aimed to research the contraceptive methods used in Ağrı, in this study. **Material and Methods:** 875 patients who referred family planning clinic of Ağrı Maternity and Children Hospital between 2008 June and 2008 December were included to our study. The patients were assessed according to the questionnaire which contains the age, gravida, parity, abortion, alive child number and contraception method parameters and the values are analysed with SPSS 17 program. **Results:** The mean age was 28.5 ± 5.57 (between 17-41) and mean gravida number was 3.1 ± 2.1 (between 1-11). When the used contraception method was examined it was detected that 85% (n= 742) of the women preferred a modern method and %15 (n= 133) preferred a traditional method. When the used modern methods were examined; it was seen that 25 (1%) patients protect with one month injectabl contraceptives, 37 (4%) patients with three months injectabl contraceptives, 122 (14%) patients with condom, 142 (16%) patients with oral contraceptives, 330 (37%) patients with intrauterine device and 86 (10%) patients protect with tubal ligation. **Conclusion:** Although there is diminishing trend in the fertility ratios with the beginning of widespread use of modern contraceptive methods in our country, the births in the very young or advanced ages and the birth frequently are of the foremost cause of the maternal deaths. Ağrı is in the underdeveloped sites of the region of the country in terms of socioeconomic status. It must be an important aim of the health institutions to give basic health service and to inform about modern contraception methods in the regions of high fertility ratios like Ağrı.

Key Words: Contraception; oral contraceptives; condoms

Toplumlarda refah seviyesi yükseldikçe ferti- lite azalmaktadır. Üreme Sağlığı hizmetleri; tüm yaşam boyu, herkesi hedefleyen, birey ve toplumun gereksinmelerine uygun kontraseptif seçenekler sunan, insanların bilinçli-özgür seçim yapmalarını sağlayan, hizmet veren ve alan arasında etkileşimi olası kılan, üreme hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı, üreme organları ve işlevleri ile ilgili hastalık ve yaralanmaları kapsayan hizmetlerdir.¹ Dünyada ve ülkemizde kontraseptif yöntem kullanımında son 20-30 yıl içinde önemli bir artış yaşanmasına rağmen çocuk sahibi olmayı istemeyen birçok çift, yetersiz hizmet ya da hizmetten memnun olmama, yöntem seçeneklerinin sınırlı olması, yan etkiler ve sağlık riskleri ile ilgili endişeler gibi nedenlerle etkin kontraseptif yöntemlere ulaşamamaktadır.² Kontrasepsiyon yöntemlerinin kullanımı artan dünya nüfusu göz önüne alındığı zaman önemi giderek artan bir alandır. Bu çalışmada, Ağrı ilinde kontrasepsiyon yöntemlerinin kullanımını araştırmayı amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışmamıza 2008 Haziran -2008 Aralık tarihleri arasında Ağrı Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi Aile planlaması polikliniğine başvuran 875 hasta dahil edilmiştir. Hastalar değerlendirilirken yaş, gravida, parite, abortus, yaşayan çocuk sayısı, kontrasepsiyon yöntemi parametrelerini içeren yüz yüze görüşme tekniği ile yapılan anketler göz önüne alındı. Yöntemi niçin kullandığı sorusu ankette 4 grup olarak yer aldı. Bunlar; sağlık personeli önerisi, kullanımı kolay, kalıcı olması ve diğerleri şeklindeydi. Oral kontraseptif, rahim içi araç (RİA), enjeksiyon, norplant, diyafram, kondom, tüp ligasyonu ve vazektomi modern yöntemler olarak, takvim yöntemi, geri çekme ve diğerleri (vajinal yıkama vb.) ise geleneksel kontraseptif yöntemler olarak değerlendirildi. Kadınlar yaşadıkları yere göre taşra ve merkezde yaşayanlar olarak 2 gruba ayrıldı. Değerler SPSS 17 programı kullanılarak analiz edildi.

BULGULAR

Çalışma kapsamına alınan 875 hastanın ortalama yaşı 28.5 ± 5.57 yıl (en küçük= 17, en büyük= 41),

ortalama gravida değeri 3.1 ± 2.1 (en az= 1, en çok= 11) idi. Kullanılan kontrasepsiyon yöntemleri incelendiğinde kadınların %85 (n= 742)'inin modern bir yöntemi, %15 (n= 133)'inin ise geleneksel bir yöntemi kullandığı saptandı. Modern yöntem kullananlarda yöntem seçim nedenleri incelendiğinde 481 (%55) hastanın sağlık çalışanı önerisiyle, 175 (%20) hastanın kullanım kolaylığı nedeniyle, 88 (%10) hastanın daha etkin bir yöntem olduğu için, 70 (%8) hastanın kalıcı yöntem olması nedeniyle, 61 (%7) hastanın da diğer nedenler ile yöntemi tercih ettiği belirlenmiştir (Tablo 1). Kullanılan modern yöntemler incelendiğinde ise; 25 (%1) hastanın 1 aylık korunma iğnesi, 37 (%4) hastanın 3 aylık korunma iğnesi, 122 (%14) hastanın kondom, 142 hastanın oral kontraseptif (%16), 330 (%37) hastanın RİA ve 86 (%10) hastanın tüp ligasyonu ile korunduğu görüldü (Tablo 2). Kadınların yaşadıkları yere göre uyguladıkları yöntem dağılımı incelendiğinde taşrada yaşayanlarda modern yöntem kullanımı %75, merkezde yaşayanlarda ise aynı oran %90 olarak saptandı.

TABLO 1: Modern yöntem kullanma nedenleri.

Neden	n	%
Sağlık personeli önerisi	481	55
Kullanım kolaylığı	175	20
Daha etkili bir yöntem olması	88	10
Kalıcı yöntem olması	70	8
Diğer	61	7
Toplam	875	100.0

TABLO 2: Uygulanan kontrasepsiyon yöntemleri.

Yöntem	n	%
Rahim içi araç	330	37
Oral kontraseptif	142	16
Kondom	122	14
Koitus interruptus	120	13
Tüp ligasyonu	86	10
Enjektabl kontraseptif	62	5
Diğer	13	2

TARTIŞMA

Kontrasepsiyon, kelime anlamı olarak korunma anlamına gelmektedir. Doğum kontrol yöntemleri gelişmekte olan bölgelerde büyük önem kazanmaktadır. Ülkemizde modern kontraseptif yöntemlerin yaygınlaşmaya başlamasıyla doğurganlık oranları yıllara göre azalma eğilimi göstermekle beraber çok genç yaşta, ileri yaşta ve sık aralıklarla yapılan doğumlar ülkemizde halen anne ölümlerinin başta gelen sebebidir.^{3,4} Ülkemizde yapılan son nüfus ve sağlık araştırmasına göre 15-49 yaş arası evli kadınların %37.7'si etkili bir aile planlaması yöntemi, %25.5'i geleneksel (etkisi sınırlı) bir yöntem kullanırken, %36.8'i hiçbir yöntem kullanmamaktadır.³⁻⁵ Biz çalışmamızda aile planlaması polikliniğine başvuran kontraseptif yöntem kullanan hastaların yöntem seçimini etkileyen faktörleri incelemeyi amaçladık. Başvuran hastaların büyük çoğunluğu (%85) modern bir yöntem kullanırken, geleneksel yöntemleri kullanan hasta grubumuz (%15) oldukça sınırlı idi. Gerek taşra gerekse merkezde yaşayan hasta grubunda tercih edilen yöntemler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptayamadık.

Hastaların yöntem tercihlerinin sebebi incelendiğinde ise 481 (%55)'inin sağlık personelinin önerisiyle bu yöntemi kullandığı belirlenmiştir. Normal şartlar altında aile planlaması hizmeti verirken herhangi bir şekilde yönlendirici olmamak gerekmele beraber, sosyokültürel ve eğitim düzeyi düşük bölgelerde bu hizmeti verirken sağlık çalışanlarına çok büyük sorumluluk düşmektedir.

RİA, dünyada en yaygın olarak kullanılan ikinci modern yöntemdir. Uzun etkisi, etkinliği, güvenli oluşu, cinsel ilişkiden bağımsız olması, emzirmeye engel olmayışı, yöntem bırakıldıktan sonra doğurganlığın hızla geri dönüşü gibi özellikleri bu yöntemin milyonlarca kadın tarafından tercih edilmesini sağlamaktadır. Bizim çalışmamızda RİA %37 oranı ile en sık kullanılan modern kontraseptif yöntem olarak saptanmıştır. Dünyada yaklaşık 85 milyon kadın RİA kullanmaktadır.

Oral kontraseptifler yüksek etkinlikleri ve düşük yan etkileri ile uygun bir yöntemdir. Tüm dünyada yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Özellikle

yeni nesil preparatlardaki etken maddelerin yan etki profilinin düşük oluşu, sıvı elektrolit dengesini etkilememesi, birçok sistemik hastalıkta (diabetes mellitus, astım bronşiyal, hipertansiyon vb.) kullanılabilmesi tercih sebebi olmalarına katkıda bulunmuştur. Bizim çalışmamızda oral kontraseptifler ikinci sıklıkla kullanılan (%16) modern kontraseptif yöntemdir.

Kondom erkeklerin kullanabildiği kalıcı olmayan, etkili ve güvenilir bir bariyer kontraseptif yöntemdir. Ülkemizde çiftlerin ancak %5'i kontraseptif olarak kondomu tercih etmektedir.⁶ Cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve AIDS kondom kullanımını arttırmıştır. Bizim çalışmamızda kondom kullanım sıklığı %14 olarak saptanmıştır.

Koitus interruptus gerek hemen kullanılabilir olması gerekse de maliyetinin olmaması nedeniyle en sık tercih edilen yöntem olması beklenirken bizim çalışmamızda %13 sıklıkla tercih edildiği belirlenmiştir. Aslında bu yöntem, daha henüz aile planlaması kavramının bir multidisiplin olarak kabul edilmediği dönemlerde yaygın olarak kullanılmıştır. Ancak günümüzde eşler arasında uyum, motivasyon ve sinerji gerektirmesi ve psikolojik sorunlara yol açması ve etkinliğinin düşük olması nedeniyle geçmişe kıyasla daha az kullanılmaktadır. Bizim çalışmamızda da %13 oranında kullanıldığı saptanmıştır.

Tubal sterilizasyon etkili ve kalıcı bir kontraseptif yöntemdir. On beş-kırk dört yaş grubu kadınlarda tüm kontraseptif yöntemler içerisinde tubal sterilizasyon oranı Çin'de %30 iken, Amerika Birleşik Devletleri'nde %17, İngiltere'de %14, Türkiye'de ise %1'dir. Dünya ortalaması %13'tür.⁶ Çalışmamızda bu oran %10 idi.

Enjektabl kontraseptifler çalışmamızda %5 oranında saptanmıştır. Gerek ara kanama ve oligomenore gibi kanama düzensizlikleri gerekse de yan etki profilinin yüksekliği bu yöntemin kullanımını yalnızca taşrada yerleşik olup düzenli kontrollere gidemeyen hastalara sınırlamıştır.

Spermisid, diafram, cilt altı implant, takvim yöntemi gibi diğer yöntemler %2 oranında kullanılmaktadır.

Ağrı ili, Doğu Anadolu Bölgesinde yer alıp, ülkenin ve bölgenin sosyoekonomik açıdan en az gelişmiş yerlerinden biridir. Bölgelerin sosyo ekonomik seviyesi, genel eğitim durumu gibi sebeplerin doğurganlık üzerine önemli etkileri mevcuttur.^{7,8} Bu çalışmada doğurganlık çağındaki 17-41 yaş arasındaki hastalar incelenmiş ve bu grupta yaklaşık %15 oranında koitus interruptus ile korunma tespit edilmiştir. Bu oran TNSA 2003 verilerinde Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi için %26.1 olarak tespit edilmiştir.⁵ Çalışmamızda koitus interruptus oranındaki farklı-

lık poliklinik şartlarında sorgulamada hastaların bilgi verme konusundaki çekincelerinden kaynaklanıyor olabilir. Modern kontraseptif yöntemler içinde ise ilimizde en yaygın olarak sırasıyla RİA (%37), oral kontraseptif (%16), kondom (%14) ve tubal ligasyon (%10) tespit edilmiştir.

Özellikle Ağrı gibi doğurganlık oranı fazla olan bölgelerde modern kontrasepsiyon yöntemlerinin anlatılması ve uygulanması temel sağlık hizmetleri veren sağlık kuruluşlarının önemli amacı olmaya devam etmelidir.⁴⁻⁷

KAYNAKLAR

1. Özvarış ŞB. [Reproductive health and family planning]. Aile Planlaması El Kitabı: İnsan Kaynakları Kurulu. 1st ed. İstanbul: Nobel Medical Bookstore; 1997.p.1-4.
2. Urman B. The last developments of contraceptive technologies. Aile Planlaması El Kitabı: İnsan Kaynakları Kurulu. 1st ed. İstanbul: Nobel Medical Bookstore; 1997. p.191-4.
3. Odeyowu OI. Contraceptive use, prevention of unwanted pregnancy and unsafe abortion: the need for post abortion counseling. Women's Health Forum 2000;5(1):6-7.
4. Wang C, Swerdlow RS. Male contraception. Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol 2002;16(2):193-203.
5. Ozgur S, Bozkurt AI, Sahinoz S, Ozçirpici B, Sahinöz T, Acemoglu H, et al. Family planning practices in Southeastern Region of Turkey. VIII National Public Health Congress. Diyarbakır: Department of Public Health Dicle University; 2002. p.872-7.
6. Karabacak O, Arslan M, Eren LC, Erdem A. Contraceptive practices of women after abortion in Turkey. Eur J Contracept Reprod Health Care 2001;6(3):129-33.
7. Nevin Sağsöz, Merih Bayram, Mansur Kamaçlı. [The contraceptive methods used in Kırıkale and nearby]. Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst 2000;10(4):266-9.
8. Özşahin A, Uçku R, Musal B. [Reproductive characteristic and change of contraceptive use among the married women between 15-49 years of age]. Türkiye Klinikleri J Gynecol Obst 1996;6(3):240-4.